

ویژگی های فعل

معلوم و مجهول

در درس های گذشته با چند ویژگی فعل آشنا شدید ؛ اکنون به دو جمله ی زیر دقت کنید.

الف) اکبر خانه خرید.

ب) اکبر خانه خریده شد.

در دو جمله ی بالا درباره ی خریدن خانه در زمان گذشته صحبت شده است. تفاوت این دو جمله آن است که فعل جمله ی الف به نهاد و فعل جمله ی دوم به نهادی که قبلاً مفعول بوده است، نسبت داده شده است. فعل جمله ی الف را معلوم و فعل جمله ی دوم را مجهول می نامیم.

فعل گذرا به مفعول را، اگر معلوم باشد به نهاد نسبت می دهیم و اگر مجهول باشد، به نهادی که قبلاً مفعول بوده است نسبت می دهیم.

روش مجهول کردن جمله ی معلوم

برای ساختن جمله ای که فعل آن مجهول باشد، از روش زیر، استفاده می کنیم :

فعل	مفعول	نهاد
دوخت Ø	لباس ها را	خیاط
دوخت Ø	لباس ها را	(۱) خیاط
دوخت Ø	—	(۲) لباس ها را

جمله ی معلوم

(۱) نهاد را حذف می کنیم :

(۲) مفعول جمله را نهاد قرار می دهیم :

(در این حالت، اگر کلمه ی «را» در جمله باشد، حذف می شود.)

دوخته	—	(۳) لباس‌ها
دوخته شد ∅	—	(۴) لباس‌ها
دوخته شدند.	—	(۵) لباس‌ها

(۳) فعل جمله را به صفت مفعولی تبدیل می‌کنیم:

(۴) از «شدن» فعلی متناسب با زمان فعل اصلی می‌سازیم و به آن اضافه می‌کنیم:

(۵) شناسه را با نهاد جدید مطابقت می‌دهیم:

فعّالیت

چرا فعلی که مفعول نداشته باشد مجهول نمی‌شود؟ چند فعل گذرا و ناگذر مثال بزنید و درباره‌ی مجهول کردن آن‌ها گفت‌وگو کنید.

فعل	مفعول	نهاد	
نوشت.	نامه	مریم	معلوم
نوشته شد.	→	نامه	مجهول
می‌نویسد.	نامه	مریم	معلوم
نوشته می‌شود.	→	نامه	مجهول
خواهد نوشت.	نامه	مریم	معلوم
نوشته خواهد شد.	→	نامه	مجهول

✱ فعل مجهول = صفت مفعولی فعل اصلی + صورت صرف شده‌ی فعل شدن در زمان فعل معلوم.

✱ در جمله‌ی مجهول، شناسه از نظر شخص و شمار، با نهاد جدید متناسب

است:

معلوم:	علی	دوستان ما را دید ∅
مجهول:	دوستان ما	دیده شدند.

خودآزمایی

۱) واژه‌های زیر را در جمله‌ی نمونه جانشین‌سازی کنید.

جمله‌ی نمونه: نامه نوشته می‌شود.

فرستادن	بردن	دیدن	آوردن
---------	------	------	-------

مثال: خواندن ← نامه خوانده می‌شود.

۲) به جای «نوشت» فعل‌های زیر را در جمله‌ی نمونه بنویسید و جمله را مجهول کنید:

جمله‌ی نمونه: علی نامه را نوشت.

می‌نویسد	بنویسد	دارد می‌نویسد
----------	--------	---------------

خواهد نوشت	نوشته است	نوشته بود
------------	-----------	-----------

نوشته باشد	داشت می‌نوشت	می‌نوشت
------------	--------------	---------

مثال: (می‌نویسد) علی نامه را می‌نویسد ← نامه نوشته می‌شود.

۳) به جای «فردا» قیدها و گروه‌های اسمی زیر را در جمله‌ی نمونه بگذارید و مطابق با آن‌ها فعل

را تغییر دهید.

جمله‌ی نمونه: فردا نامه نوشته خواهد شد.

یک ساعت بعد	همین حالا	تا چهار پنج روز دیگر
-------------	-----------	----------------------

پارسال	پیش از آمدن شما	فردا صبح
--------	-----------------	----------

هفته‌ی آینده	قبلاً	بعداً
--------------	-------	-------

مثال: (دیروز) ← دیروز نامه نوشته شد.

۴) در جمله‌های مجهول زیر، زمان فعل‌ها را تعیین کنید. آن‌گاه با حفظ زمان، فعل‌های

مجهول را به معلوم تبدیل کنید و گروه اسمی داخل کمانک را نهاد جمله‌ی جدید قرار دهید.

مثال: حضرت یوسف به چاه انداخته شد. (برادران) برادران، حضرت یوسف را به چاه انداختند.

□ مردم بی‌گناه گروه گروه به گلوله بسته می‌شدند. (شاه)

□ حکومت ستم‌شاهی برانداخته شد. (امام خمینی)

□ آیا باز هم شاهکارهایی همچون شاهنامه‌ی فردوسی سروده خواهد شد؟ (ایرانیان)

□ در سایه‌ی تلاش و از خودگذشتگی و عشق به هم‌نوع، پرچم علم و فضایل اخلاقی در

سراسر دنیا افراشته خواهد شد. (جوانان ایران)

- کتاب چشمه‌ی روشن در نقد و تحلیل نمونه‌هایی از شعر فارسی نوشته شد. (غلامحسین یوسفی)
- بسیاری از استعدادها کشته شده است. (اعتیاد)